

Absurde møter

Av Elisabeth Leinslie

Balteatret og Verk Produksjoner har vært særegne innslag i det norske teaterlandskapet gjennom det siste tiåret, både hver for seg og sammen som Bal//Verk. Derfor synes Black Box Teater det var på tide med et lite tilbakeblikk på deres produksjon.

”En skuespiller kan gjennom daglig trening bli like følsom som en Stradivarius”, hevdet pedagogen og regissøren Ingemar Lindh. Fredrik Hannestad og Thomas Storm, henholdsvis Verk Produksjoner og Balteatret, har vært inspirert av Lindhs teaterfilosofi helt siden de selv gikk på Institutt for Scenekunst i Pontremoli, Italia, i 1989. En teaterfilosofi som plasseres innenfor den fysiske teatertradisjonen, og som innebærer at skuespilleren og hans personlige ressurser og erfaringsmateriale står i sentrum for arbeidet.

I 1994 etablerte Storm og Hannestad Balteatret i Danmark, og på slutten av 90-tallet flyttet de til Norge og etablerte konstallasjonen Bal//Verk som består av to forskjellige ensembler: Balteatret, som i dag er ledet av Thomas Storm, og Verk Produksjoner, som Hannestad driver sammen med Anders Mossling og Saila Hyttinen. Når ensemblene samarbeider, opptrer de altså som Bal//Verk. I oktober har de Black Box Teaters Store og Lille scene til rådighet for gjenopptagelse av tre av sine tidligere forestillinger: *Haven var helt hvit* (Bal//Verk, 1999), *Andevariasjonene* (Verk Produksjoner, 2003) og *House* (Verk Produksjoner, 2005). Tre forestillinger som kan plasseres i spenningsfeltet mellom performance og teater.

Allmennmenneskelig

Et aspekt ved samtidskunsten er dens vektlegging av de små historiene. Det store dramatiske eposet er spilt ut til fordel for lokale, allmennmenneskelige situasjoner og stemninger, som publikum kan kjenne seg igjen i. Det er dette aspektet Bal//Verk vektlegger i høstens produksjoner.

Haven var helt hvit er en parafrase over Anton Tsjekhovs *Kirsebærhaven* (1904). Her er det lite som minner om Tsjekhovs univers bortsett fra noen sorte, russiske vinterkapper. Personene på scenen kan huske noe om en kirsebærhave og om et gods som endte på tvangsauksjon. De kan huske hva som ble sagt, men ikke av hvem og slett ikke hvorfor. Forestillingens egentlige drama ligger i møtet mellom de handlingslammede karakterene som befinner seg i en form for absurd venterom, hvor de er henvist til å tenke tilbake på sine liv og å gjennomleve disse om og om igjen. Teksten er omskrevet til tredje person entall i den hensikt å fange personene mellom to tidsdimensjoner; skuespillernes egen personlige tid og den tid som Tsjekhovs karakterer levde i. Resultatet er en sødmefylt og underfundig forestilling som både gjenskaper den tsjekovske stemning og kommenterer teatret som kunstart.

Chicago-regissøren og -dramatiker David Mamet skrev *Andevariasjonene* i 1972 – et stykke som raskt ble å regne som en moderne kultklassiker. Det er blant Mamets første teatertekster og er et skarpt og vittig stykke. Teksten er lett og fragmentarisk og består av fjorten variasjoner over samme tema: ender. Gjennom to eldre menns samtaler omkring endenes adferd blir fuglene ladet med symboler - symboler som avslører mennenes følelser og

holdninger i forhold til naturlover, vennskap og død. Fredrik Hannestad og Anders Mossling har her tatt Mamets sceneanvisninger på alvor og dyrker det enkle og direkte i en lavmælt og beskjeden forestilling.

Med Verk Produksjoners oppsetning av *House* (1998) på Black Box Teater i mars i år, var det første gang et stykke av Richard Maxwell, en av de mest innovative og markante skikkelsene innenfor amerikansk samtidsteater, ble satt opp i Norden. *House* ligger innenfor en samfunnsengasjert realismesjanger. I en by, i et hus, i en tilsynelatende normal familie, møter vi tre personer som forsøker å opprettholde sin idé om hva en familie i samfunnet skal være. Utenfra truer en ubestemt størrelse. *House* er en deterministisk og tragisk historie om fremmedgjorte og desorienterte mennesker i taus konfrontasjon. De er overlatt til seg selv og oppdager at livet kan være en svært skjør affære.

Disse tre historiene har alle et gjennomgående fokus på mellommenneskelig kommunikasjon, eller rettere sagt mangel på sådan. Personene i stykkene forsøker stadig å skape gode samtaler og fruktbare møter, men ender likevel opp med å snakke forbi hverandre. Den underlige pseudodialogen som oppstår understreker en tematikk som sirkler rundt hvordan mennesker til syvende og sist lever i sine egne verdener.

Ikke-spill

Det mest typiske trekket ved forestillingene rent formmessig er spillestilen - som kjennetegnes ved en minimal psykologisering kombinert med Brecht-lignende brudd, bestående av sang og/eller dans. Det er snakk om et nedtonet spill hvor rollefortolkningene er preget av skuespillernes individuelle uttrykksregister. Å bryte med illusjonsteatrets psykologisering på denne måten setter skuespillerne i en spesiell posisjon hva angår deres sårbarhet på scenen. De representerer i stor grad seg selv, og dette ikke-spillet fører til at vi som tilskuere får en opplevelse av et nærmest personlig møte med skuespillerne.

Tekstarbeid

Scenekunstnerne bak konstallasjonen Bal//Verk kommer fra en fysisk teatertradisjon, men parallelt med vektleggingen av skuespilleren, arbeider de med tekst som et sentralt element i verkene. De har kommet frem til sin stil ved å ta i bruk Lindhs metoder (slik han arbeidet i forhold til kropp); ved å gå i dialog med og improvisere over teksten søkes det etter skuespillerens personlige tekstuttrykk. Stilen særpreges av en tilnærmet mekanisert og nøytral tekstformidling som harmonerer med deres ikke-spill. Teksten får i stor grad tale for seg selv, uavhengig av om den er kraftig bearbeidet (*Haven var helt hvit*), eller i stor grad beholdt lik den originale teksten (*Andevariasjonene* og *House*).

Rom

Bal//Verk definerer seg selv inn i dekonstruksjonens tradisjon, noe som viser seg tydelig i deres enkle scenografi som i liten grad underbygger teksten. Her møter vi rom som indikerer og henviser til, fremfor å beskrive, det steds spesifikke: en balje med vann henviser til elven (*Haven var helt hvit*), et lite tre henviser til parken (*Andevariasjonene*) og en rød lysrekke henviser til byens nattlys (*House*).

Denne enkle, men likevel virkningsfulle, scenografien gjør at vi i liten grad kan lese ut av scenerommet hvor vi befinner oss. Vi tas snarere med inn i et poetisk rom som befrir oss fra illusjonsteatrets forklaringsbehov. Bal//Verk anerkjenner tilskuerens personlige assosiasjonsapparat og stoler på at vi selv kan tolke mening inn i den forenklete estetikken.

Dramaturgi

De små historiene som kommuniseres i de forestillingene vi får se i høst særpreges av en situasjonell og fragmentarisk stillstand som vi kjenner igjen fra det absurde dramaet. Karakterene er ute av stand til å kommunisere og handle sammen, og de oppnår heller ikke mer innsikt. Tiden beveger seg i ring, og ingenting forandres. Stillstanden henger som et spøkelse over personene, situasjonene og rommet.

Det er noe forførende ved denne verdenen bygget opp av situasjoner i et mer eller mindre abstrakt rom. Vi kjenner det igjen - de små mellommenneskelige møtene som sirkler rundt og rundt sin egen akse; denne stadige gjentagende omgangsformen, som om vi er fanget i et mønster. Et mønster som ikke nødvendigvis er ubehagelig (slik det er i *House* og *Haven var helt hvit*), men ofte kan være både trygt og tilfredsstillende (som i *Andevariasjonene*).

Ved å blande elementer fra performance, tekstbasert teater, dans, musikk, lyd- og installasjonskunst, arbeider Bal//Verk med en form for montasje-dramaturgi preget av likestilling mellom de forskjellige elementene i forestillingen. Samtidig holder de hele tiden hovedfokus på både skuespillerens arbeid og teksten. Denne kombinasjonen av likestilling mellom og vektlegging av de ulike elementene resulterer i en dramaturgi som på én og samme tid er helhetsskapende og helhetsnedbrytende.

Møter

Og det er nettopp i dette spillet vi finner kjernen til forestillingenes måte å kommunisere med tilskueren på. Spillet retter fokus på *møtet* mellom ulike teatrale elementer og mellom mennesker, både mellom skuespillere, og mellom skuespiller og tilskuer. Det intense nærværet vi konfronteres med i Bal//Verks produksjoner er fascinerende. Det gir forestillingene en underliggende, dirrende følsomhet og er en god grunn til å se frem til nye møter med *Haven*, *Andevariasjonene* og *House*!